

5 مانع اساسی پیش روی اردوغان؛ آیا می‌توان به آینده ترکیه خوش بین بود؟

اردوغان در شهر محل تولد خود نیز از دست منتقدانش در امان نیست. یک استاد دانشگاه در شهر ریزه به خبرنگار بلومبرگ می‌گوید: اردوغان طی 15 سال حاکمیت خود نشان داده آشکارا بدنبال حذف میراث سکولاریسم آتاتورک است.

آران نیوز: شهر کوچک ریزه در شمال ترکیه واقع است. شهری با جمعیت نزدیک به 100 هزار نفر که از یک طرف به مزارع چای و از طرف دیگر به سواحل دریای سیاه ختم می‌شود. مجسمه‌ای از مصطفی کمال پاشا یا آتاتورک در یکی از میادین اصلی شهر نصب شده است. نمادی از رهبری که ترکیه سکولار را پایه‌گذاری کرد. اما این شهر شهرتش بیشتر از هر چیز از رئیس جمهور اسلام‌گرای فعلی ترکیه می‌باشد. شهر ریزه محل تولد رجب طیب اردوغان، رئیس جمهور ترکیه است. ریزه در شمال ترکیه با این حال اردوغان در شهر محل تولد خود نیز از دست منتقدانش در امان نیست. یک استاد دانشگاه در شهر ریزه به خبرنگار بلومبرگ می‌گوید: اردوغان طی 15 سال حاکمیت خود نشان داده آشکارا بدنبال حذف میراث سکولاریسم آتاتورک است.

در مقابل اما دولت فعلی ترکیه این انتقادات را به شدت رد می‌کند. نبی آوجی، وزیر فرهنگ ترکیه که پیش از این نیز به عنوان مشاور اردوغان در کنار او بوده است، می‌گوید هیچ نیازی به حذف میراث اردوغان در ترکیه نیست و مطرح کردن این موضوع ناشی از فضا سازی مخالفان اردوغان است. آوجی برنامه و رویکرد دولت اردوغان را با توجه به روبرو شدن ترکیه با مسائل جدیدی عنوان می‌کند که جهان پس از فروپاشی شوروی و سپس اعتراضات زنجیره‌ای خاورمیانه در سال 2011 با آن روبروست. آوجی حتی در دفاع از اردوغان تا آن جا پیش می‌رود که مدعی است اردوغان در حال آماده کردن لباسی جدید و مناسب برای ترکیه امروز است. صرف نظر از انتقادات و دفاعیات مخالفان و موافقان اردوغان، دولت او را تا چه حد می‌توان در راستای دستیابی به اهداف مورد نظر خود موفق دانست؟ بویژه آن که اردوغان این روزها به شدت درگیر به فرزندم گذاشتن طرح تغییر قانون اساسی برای تغییر نظام سیاسی کشورش است. طرحی که در صورت موفقیت در فراندوم و پارلمان این کشور، قدرت را از نخست وزیر به رئیس جمهور انتقال خواهد داد. با این حال نگاهی به وضعیت فعلی ترکیه، قضاوت را در مورد مسیر پیش روی اردوغان روشن‌تر می‌کند.

خطرات رشد پوپولیسم در غرب برای ترکیه افزایش موجی از پوپولیسم و راست افراطی در آمریکا و اروپا خبر چندان خوشایندی برای ترکیه نیست. روی کار آمدن ترامپ در آمریکا نمونه‌ای از جدی شدن رشد جریان‌های راست افراطی در غرب است. اگرچه اردوغان در ظاهر امر از مسئله روی کار آمدن ترامپ در آمریکا استقبال گرمی کرده است، اما ترامپ و همفکران مشابهش در غرب و اروپا در تضاد کامل با اهداف بلند مدت ترکیه قرار دارند. هم از این نظر که رشد و به قدرت رسیدن جریان‌های راست افراطی غربی به طور طبیعی در تقابل با رویکرد اسلام‌گرایانه دولت ترکیه است و هم از این نظر که پوپولیسم غربی به دنبال نوعی درون‌گرایی و حذف اتحادها و ائتلاف‌های رایج است، در مجموع نشانه خوبی برای دولت اردوغان در بلندمدت نیست. در صورت قدرت‌گیری جریان مشابه ترامپی در اروپا، حداقل اردوغان باید فکر عضویت در اتحادیه اروپا را تا زمان در قدرت بودن این گروه‌ها به طور کامل و قطعی از سرش دور کند و این مسئله نخستین تاثیر رشد پوپولیسم راست‌گرا در غرب برای ترکیه اردوغان است. عضویت در اتحادیه اروپا، هدفی است که ترکیه از جمله در دوران اردوغان حداقل نزدیک به دو دهه درگیر و در تلاش برای تحقق آن بوده است و رشد عوام‌گرایی راست‌گرایان در غرب، حداقل این آرزو را برای آنکارا دست نیافتنی‌تر خواهد ساخت.

اقتصاد ترکیه که زمانی در خاورمیانه نمونه موفق یک اقتصاد روبه رشد غیرنفتی بود، این روزها به شدت آسیب‌پذیر و کوچک شده است. کودتای جولای سال گذشته و پس از آن سرکوب‌های سیاسی که همچنان ادامه دارد، رشد اقتصادی را به شدت کاهش داده و علاوه بر آن درگیری ترکیه در سوریه و عراق هزینه‌های دولت را مضاعف ساخته است. از آوریل سال گذشته لیره ترکیه یک چهارم ارزش معاملاتی خود را در مقایسه با دلار آمریکا از دست داده است و آمار موجود حاکی از کاهش عجیب نرخ تولید ناخالص داخلی از 4.5 درصد سال 2015 به منفی 1.8 درصد است. در این شرایط دولت ترکیه نمی‌تواند چندان مدعی ثبات باشد و سقوط ارزش تولید ناخالص داخلی این هشدار را می‌دهد که در صورت تداوم این وضعیت، آنکارا با موج فراگیری از بیکاری در آینده نزدیک مواجه خواهد بود.

ترکیه به شدت در حال قطبی شدن است
مدتی پیش وقتی در شهر ریزه، محل تولد اردوغان مجسمه آتاتورک را از یکی از میدان‌های اصلی شهر به میدان کم اهمیت‌تر و بر سکوی کوچکتری منتقل و مستقر کردند، مردم به جشن و شادی خیابانی پرداختند و حتی برخی همشهریان اردوغان این روز را به عنوان روز آزادی شهر ریزه عنوان کردند. این شادی اگرچه در همه مناطق شهر ریزه عمومیت نداشت، اما در برخی مناطق حاشیه‌ای و جنوبی ریزه بسیار پررنگ و برجسته بود. حال آن که در مناطقی دیگر اثری از جشن خیابانی به مناسبت جابه جایی مجسمه آتاتورک در شهر وجود نداشت. این موضوع آشکارا قطبی شدن و حرکت ترکیه را به دو قطب اسلام‌گرا در مقابل سکولارها نشان داد که ریزه نمونه‌ای از این وضعیت دوقطبی است. نمونه دیگر این دوقطبی شدن همچنین در تصمیم اخیر وزارت آموزش ترکیه انعکاس می‌یابد. کمتر از دو ماه پیش بود که روزنامه‌ای در آنکارا از تصمیم وزارت آموزش ترکیه برای تغییرات مواد درسی مدارس خبر داد. براساس طرح جدید سرفصل‌هایی از دروس تاریخ در باره انقلاب ترکیه و آتاتورک حذف می‌شد و بجای آن ساعاتی از وقت دانش‌آموزان در درسی جدید در باره مسائل دینی جهاد و ارزش‌های مذهبی اختصاص می‌یافت. انتشار این خبر و پیش نویس این طرح در رسانه‌ها به واکنش گروه‌های مخالف اردوغان منجر و در نهایت باعث شد که وزارت آموزش پیگیری طرح را فعلا متوقف کند، اما آشکارا مشخص بود تصمیم دولت و واکنش‌های گسترده مخالف یا موافق با آن با چه سرعتی قطبی شدن ترکیه را نمایش می‌دهد. فضایی که در صورت تشدید زمینه‌ساز بی‌ثباتی گسترده و مزمن سیاسی در ترکیه خواهد بود.

دشواری‌های مشروعیت سازی برای اردوغان
رجب طیب اردوغان به تازگی فرمان اجرای همه پرسی تغییر نظام سیاسی ترکیه را از پارلمانی به ریاستی امضا کرده است. فرمانی که براساس آن در صورت موفقیت در انتخابات و سپس رای پارلمان، قدرت سیاسی ترکیه را در دستان اردوغان به عنوان رئیس جمهور متمرکز خواهد ساخت. اردوغان از سال 2003 که پست نخست وزیری را به عنوان بیست و هفتمین نخست‌وزیر ترکیه بدست گرفت تاکنون طولانی‌ترین دوره قدرت را در ترکیه در اختیار داشته است. براین اساس اقدام اردوغان برای تغییر نظام سیاسی و تمرکز قدرت خود به عنوان رئیس جمهور که پس از 14 سال حضور مداوم در قدرت انجام می‌شود، جز در قالب نوعی گرایش به اقتدارگرایی قابل تحلیل نیست. اما سوال اصلی آن‌جاست که آیا اردوغان مسیر خود را برای کسب مشروعیت اقتدارگرا با موفقیت پست سر خواهد گذاشت؟ ترکیه سابقه گرایش به اقتدارگرایی را در تاریخ خود دارد که آتاتورک نمونه اخیر و معاصر آن است. اما آتاتورک در شرایطی توانست به سمت اقتدارگرایی حرکت کند که 80 درصد مردم ترکیه کشاورز بودند و تنها 10 درصد از آنان باسواد بودند. امروز اما شرایط اجتماعی ترکیه بسیار متفاوت است. آمارها نشان می‌دهد ترکیه در حال حاضر دارای حداقل 73 درصد جمعیت شهرنشین، 95 درصد باسواد و 42 میلیون کاربر اینترنت (حدود 53 درصد جمعیت) است و از نظر دسترسی و فعالیت روزانه شهروندانش در شبکه‌های اجتماعی رتبه 19 ام جهانی را دارد. در این شرایط اردوغان نمی‌تواند به آسانی با تغییر قانون اساسی برای افزایش قدرت خود مدعی مشروعیت باشد. در انتخابات پیشین پارلمانی حزب عدالت و توسعه نتوانست به تنهایی 50 درصد آرا را بدست آورد و این زنگ

خطر جدی برای موقعیت این حزب است. یکی از کارشناسان موسسه واشنگتن در این ارتباط می‌گوید تمرکز و تمدید قدرت اردوغان در ترکیه نرخ مهاجرت جوانان را از این کشور به میزان قابل توجهی افزایش خواهد داد که این موضوع ناشی از بدبینی به آینده مردم‌سالاری و نظام سیاسی در ترکیه است. دی‌نامطلوب ترکیه کار را برای اردون مشکل ساخ. از طرف دیگر اردوغان و حزب عدالت و توسعه در شرایطی توانستند در میانه سال‌های 2007 تا 2011 به پیروزی و افزایش اقبال عمومی روبرو شوند که همزمان موفق به افزایش رشد اقتصادی تا میزان 10 درصد شده بودند. آن شرایط اقتصادی ایده‌آل از سال 2014 به بعد بویژه در سال 2016 و این روزها در سال 2017 دیگر برای ترکیه فراهم نیست. برنامه اردوغان به نقل از نبی آوچی، وزیر فرهنگ و گردشگری، رساندن جایگاه اقتصادی ترکیه به اقتصاد بزرگ آسیا تا سال 2023 و در آستانه جشن صدسالگی تاسیس ترکیه است، اما سه سال رکورد اقتصادی از سال 2014 که تاکنون ادامه دارد، دستیابی به این هدف را تا شش سال دیگر به اندازه زیادی سخت و شاید غیر ممکن ساخته است. بر این اساس در این شرایط اردوغان چندان نمی‌تواند روی افزایش مشروعیت خود حساب باز کند.

· سیاست خارجی سرگردان

14 سال حضور مستقیم اردوغان در قدرت، نشان داده وی در سیاست خارجی مسیر چندان باثباتی را طی نمی‌کند. یا به عبارتی در محاسبات بین‌المللی خود دچار اشتباهات استراتژیک می‌شود. اردوغان از سال 2005 عضویت ترکیه را در اتحادیه اروپا به شدت و با انرژی وصف ناشدنی دنبال کرد، اما بلافاصله پس از ارائه درخواست مجدد ترکیه برای عضویت در اتحادیه اروپا از طرف اردوغان، فرانسه و آلمان به شدت با این درخواست مخالفت کردند و در همان مراحل اولیه بررسی این پرونده را به تعویق انداختند، اما اردوغان بی توجه به این مخالفت‌ها هم چنان به اصرار خود برای عضویت در ترکیه طی سال‌ها ادامه داد، تا آن که کودتای جولای 2015 را بهانه‌ی بی‌علاقگی به عضویت در اتحادیه اروپا عنوان کرد، هرچند اردوغان همچنان از خواسته عضویت در اروپا با وجود همه سنگ اندازی‌ها، اما کوتاه نیامده است.

در جریان انقلاب‌های زنجیره‌ای 2011 خاورمیانه، اردوغان تمام سرمایه‌گذاری خود را بر اخوان المسلمین متمرکز ساخت، اما اخوانی‌ها خیلی زود در مصر و سپس در تونس شکست خوردند. این در حالی بود که ترکیه سایر بازیگران در مصر و تونس را از دست داده بود و در عمل روابطش با دولت فعلی مصر و تونس چندان نزدیک نیست.

در تحولات سوریه، آنکارا به حمایت آشکار از شورشیان تروریست و مسلح پرداخت و با قاطعیت از برکناری دولت بشار اسد سخن گفت. اما شکست گروه‌های تروریست در سوریه

پس از آزادسازی حلب، عملاً ترکیه را با مسیر غیرقابل بازگشت روبرو کرد. گروه تروریستی ارتش آزاد سوریه در مقر فرماندهی خود در ترکیه ترکیه از یک طرف گروه‌های مورد حمایت خود را در سوریه از دست داده و از طرف دیگر دولت مستقر دمشق را به شدت نفی می‌کند. در این شرایط نه امکان بازگشتی وجود دارد

و نه با پیشروی دولت و تغییر معادله سوریه به نفع دولت مرکزی، عملاً ترکیه در آینده تحولات سوریه نقشی خواهد داشت.

با این شرایط و با در نظر گرفتن رشد پوپولیسم در غرب، اقتصاد کوچک شده، دو قطبی شدن جامعه و سیاست خارجی سرگردان ترکیه، آیا می‌توان در آستانه به همه پرسه

گذاشتن تغییر قانون اساسی ترکیه به نفع رئیس جمهور اردوغان، به آینده او خوش بین بود؟

منبع:الوقت